

ЗВІТ З ДОСЛІДЖЕННЯ

**Правовий статус,
можливості та обмеження
для відкриття філій іноземних
університетів в Україні
та форми діяльності
і представництва українських
ЗВО за кордоном**

к.ю.н., доц. Євген Герасименко

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Лариса Човнюк, PhD

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

ЗВІТ ПІДГОТОВЛЕНО У РАМКАХ ПРОЄКТУ «ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКА
СПІВПРАЦЯ ПРЕДСТАВНИЦЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ РЕКТОРІВ –
ЗАДЛЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ»,
ЯКИЙ РЕАЛІЗУЄТЬСЯ ВАРШАВСЬКОЮ ПОЛІТЕХНІКОЮ ЗА ФІНАНСОВОЇ
ПІДТРИМКИ МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ ПОЛЬЩІ

Politechnika Warszawska | Wydział Administracji i Nauk Społecznych

Проект MEiN-PW

„Польсько-українська співпраця представницьких організацій ректорів –
задля вдосконалення діяльності закладів вищої освіти”

Фінансується у рамках цільової дотації Міністерства освіти і науки
Республіки Польща

ГОЛОВНИЙ ПАРТНЕР

Ministerstwo
Edukacji i Nauki

ПАРТНЕРИ

KRASP

Konferencja Rektorów
Akademickich Szkół Polskich

FUNDACJA
REKTORÓW
POLSKICH

ПАТРОНАТ

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

Зміст

Перелік аббревіатур та скорочень	4
Вступ	5
РОЗДІЛ 1	
Правовий статус, можливості та обмеження для відкриття філій іноземних університетів в Україні	7
<i>Євген Герасименко</i>	
Стан правового регулювання відкриття філій іноземних університетів в Україні	7
Утворення ТВСП	9
Створення ЗВО за участі іноземної юридичної чи фізичної особи	12
Ліцензування	12
Акредитація	14
Практика відкриття іноземних кампусів в Україні	15
Висновки та рекомендації	19
РОЗДІЛ 2	
Досвід українських університетів за кордоном: представництва, кампуси, офіси українських ЗВО поза межами України, започатковані від початку повномасштабного вторгнення в Україну	22
<i>Лариса Човнюк</i>	
Національний університет «Києво-Могилянська академія», НаУКМА, м. Київ: Kyiv-Mohyla Global	22
Український католицький університет, УКУ, м. Львів: Фондація в Польщі	24
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна: представництво в м. Мюнхен (Німеччина)	25
Херсонська державна морська академія, ХДМА, м. Херсон: проект подвійних дипломів з Литовською морською академією	26
Харківський національний медичний університет, ХНМУ, м. Харків: переміщення студентів в університети Грузії	27
Київський медичний університет, КМУ, м. Київ: Польський кампус	28
Маріупольський державний університет: Центр в Університеті Вітовта Великого, м. Каунас (Литва)	29
Висновки	30
Прикінцеве слово	34
Бібліографія	35
Про авторів	38

Перелік аббревіатур та скорочень

ТВСП – територіально-відокремлений структурний підрозділ

ЗВО – заклад вищої освіти

Іноземний кампус – в спільному застосуванні - ТВСП іноземного ЗВО та українське ЗВО за участі іноземного ЗВО

МОН – Міністерство освіти та науки України

КМУ – Кабінет міністрів України

ОП / ОНП – освітня програма / освітньо-наукова програма

Вступ

Україна, взявши курс на інтеграцію до Європейського Союзу, активно посилила інтеграцію вищої освіти до освітнього простору розвинутих держав. У країні запроваджена Болонська система, ЗВО держави надають своїм студентам та працівникам доступ до програм академічної мобільності та обмінів. Участь українських ЗВО у програмах Erasmus стає все більш помітною. Наші ЗВО все більш активно беруть участь у Рамковій програмі досліджень та інновацій Європейського Союзу «Горизонт Європа».

Відтак, створення та функціонування структурних підрозділів іноземних ЗВО в Україні будь-якої організаційно-правовій формі із будь-якою назвою, включаючи, університети, інститути, коледжі, академії, тощо є нагальною необхідністю в умовах реалізації Євроінтеграційного курсу, обраного нашою державою та народом України. Це дозволить інтернаціоналізувати освіту та науку в Україні, надасть українським ЗВО можливість ознайомитись із найкращими зразками методології викладання та організації освітянського процесу та запровадити їх у систему освіти, підвищити рівень організації наукових процесів та покращити результати впровадження наукових досліджень. Ці структурні підрозділи також можуть сприяти підвищенню міжнародної привабливості України для іноземних студентів, дослідників та викладачів. Вони сприятимуть розвитку міжнародних академічних зв'язків та співпраці в галузі науки та освіти.

Структурні підрозділи представництв іноземних ЗВО в Україні, а також українських ЗВО за кордоном відіграють важливу роль у розвитку освіти та науки в країні. Вони сприяють розширенню можливостей для навчання та міжнародній академічній співпраці. Кількість таких структур може зростати в майбутньому, що сприятиме подальшому підвищенню якості освіти та міжнародного статусу України в освітній сфері¹.

Вважаємо, що проведення цього та подібних досліджень є вкрай вчасним та необхідним навіть і особливо в умовах війни, спричиненою збройною агресією РФ проти України, адже це дозволить розробити стратегічні цілі, напрями та заходи відновлення та розвитку нашої держави, реалізація яких може бути розпочата одразу після перемоги. Вища освіта з метою підготовки майбутніх фахівців та організація наукових досліджень на базі найкращих ЗВО світу допоможе зберегти наявний інтелектуальний потенціал нації та зробити впевнений крок на шляху до того, щоб наша держава зайняла належне місце у Європейській сім'ї. Проте, важливо ретельно вирішувати питання щодо якості освіти та збалансовувати присутність іноземних та вітчизняних освітніх установ. З урахуванням цих аспектів, Україна може продовжувати зміцнювати свою позицію в глобальному освітньому просторі².

---

¹ Петрова, Н. (2020). Міжнародна співпраця у вищій освіті: тенденції та перспективи розвитку в Україні. Міжнародна наукова конференція «Сучасні проблеми науки», с. 45-49.

² <https://www.ans.pw.edu.pl/Nauka/Projekty-naukowe/Projekt-MEiN-PW/2023-10-12-II-Webinarium>

Предметом дослідження у Розділі 1 є правовідносини, законодавство України та практика його застосування в сфері створення, ліцензування, акредитації та функціонування іноземних ЗВО будь-якої форми власності та організаційно-правової форми (університетів, шкіл, інститутів, академій і т.і.) безпосередньо або через їх представництва, філії, відділення, факультети або інші відокремлені підрозділи, які для зручності в цьому дослідженні разом будуть називатись «іноземні кампуси».

Розділ 2 присвячено огляду представництв, офісів, кампусів тощо українських університетів поза межами України, які виникли від часу повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну у лютому 2022 року.

Це дослідження здійснено Проекту MEiN-PW «Польсько-українська співпраця представницьких установ, що представляють ректорів для покращення діяльності університетів», реалізованого Варшавським технічним університетом у рамках фінансування Міністерства освіти та науки Польщі. Результати дослідження були представлені під час II Польсько-українського вебінару «Іноземні кампуси: досвід і передумови функціонування у Польщі та в Україні» 12 жовтня 2023 р.³

---

³ <https://www.ans.pw.edu.pl/Nauka/Projekty-naukowe/Projekt-MEiN-PW/2023-10-12-II-Webinarium>

РОЗДІЛ 1

Правовий статус, можливості та обмеження для відкриття філій іноземних університетів в Україні

Євген Герасименко

СТАН ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДКРИТТЯ ФІЛІЙ ІНОЗЕМНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ В УКРАЇНІ

Одним із останніх стратегічних документів держави в сфері міжнародної інтеграції України став План заходів з реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору, затверджений Указом Президента України від 20 квітня 2019 року № 155/2019. Серед іншого він передбачає і інтеграцію до Європейського освітнього простору, включаючи, сприяння розвитку та поглибленню співробітництва між Україною та Європейським Союзом у сфері освіти; участь закладів освіти та органів державного управління освітою у відповідних програмах та проектах Європейського Союзу, проведенні загальноєвропейських порівняльних досліджень якості освіти; поліпшення роботи із підвищення професійної компетентності публічних службовців, військовослужбовців і працівників Збройних Сил України з питань європейської та євроатлантичної інтеграції; запровадження вимог освітніх програм з питань європейської та євроатлантичної інтеграції до стандартів вищої освіти за спеціальностями у галузях знань 03 «Гуманітарні науки», 05 «Соціальні та поведінкові науки», 08 «Право», 25 «Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону», 28 «Публічне управління та адміністрування», 29 «Міжнародні відносини».

Знаковим в контексті цього дослідження стало визначене п. 11 Плану завдання про розширення присутності іноземних закладів освіти в Україні, зокрема шляхом відкриття в Україні філії Коледжу Європи та Європейської школи Східного партнерства, а також щодо дальшого розвитку Європейського табору в Україні.

Законодавство України про вищу освіту базується на Конституції України і складається із законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про ліцензування видів господарської діяльності», «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань».

У цілому, система освіти відповідає загальносвітовим підходам щодо її структури та рівнів. Підготовка фахівців з вищою освітою здійснюється за відповідними освітніми чи науковими програмами на таких рівнях вищої освіти:

- початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти;
- перший (бакалаврський) рівень;
- другий (магістерський) рівень;
- третій (освітньо-науковий/освітньо-творчий) рівень;
- науковий рівень.

Дослідниками відмічається, що рівні української національної кваліфікаційної рамки є більш деталізованими порівняно із Європейськими; а, окрім сфер знань, навичок та самостійності/відповідальності, особлива увага в українських дескрипторах рівнів приділяється комунікації. У наведеній нижче таблиці порівнюються рівні Європейської рамки кваліфікацій для навчання впродовж життя (EQF) із рівнями української національної кваліфікаційної рамки⁴.

Система кваліфікацій та рівнів вищої освіти України, на фоні ЄРК

Рівень EQF	Рівень НРК Україна	Формальні освітні кваліфікації			
		Загальна середня освіта	Професійно-технічна освіта та навчання	Додипломна професійна освіта	Вища освіта
8	8				Доктор філософії, доктор мистецтва
7	7				Магістр
6	6				Бакалавр
5	5		Диплом кваліфікованого робітника Сертифікат кваліфікованого робітника	Професійний молодший бакалавр (раніше молодший спеціаліст)	Молодший бакалавр
4	4	Атестат про повну загальну середню освіту	Диплом кваліфікованого робітника Сертифікат кваліфікованого робітника		
3	3		Диплом кваліфікованого робітника Сертифікат кваліфікованого робітника		
2	2		Сертифікат кваліфікованого працівника		
1	1				

Професійна кваліфікація

⁴ Comparison report of the European Qualifications Framework and the Ukrainian National Qualifications Framework, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2023, с. 9, <https://europa.eu/europass/system/files/2023-02/Comparison%20report%20final%20rev%202023-02-2023%20EN.pdf>

При цьому, ступінь молодшого бакалавра присуджується ЗВО у результаті виконання освітньої програми обсягом 120 кредитів ЄКТС, а ступінь бакалавра - 180-240 кредитів ЄКТС. Для здобуття освітнього ступеня магістра здобувач має виконати освітньо-професійну програму обсягом 90-120 кредитів ЄКТС, або освітньо-наукову обсягом 120 кредитів ЄКТС. Доктор філософії це освітній і перший науковий, а доктор мистецтва освітньо-творчий ступінь, який здобувається на основі ступеня магістра. Доктор наук – це другий науковий ступінь, що здобувається особою на основі ступеня доктора філософії і передбачає набуття найвищих компетентностей.

Якість вищої освіти в Україні в тому числі забезпечується і через ліцензування та акредитацію. Здійснювати освітню діяльність в Україні ЗВО може виключно на підставі ліцензій, які видаються у випадку відповідності нормативам, що встановлюються МОН. Ліцензійні умови провадження освітньої діяльності затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187 (в редакції постанови КМУ від 24 березня 2021 р. № 365). ЗВО, що мають ліцензії, вносяться до відповідного Державного реєстру.

Якість вищої освіти за напрямом (спеціальністю) забезпечуються системою їх акредитації, яка засвідчує, що рівень підготовки за цим напрямом (за спеціальністю) відповідає державним вимогам. Заклад вищої освіти має право видавати документ про вищу освіту державного зразка тільки з акредитованого напрямку (спеціальності).

Повноваження щодо контролю за забезпеченням якості вищої освіти в Україні покладаються на МОН, Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти та інші органи.

У рамках цього дослідження вважаємо питання щодо можливості повноцінного функціонування іноземних ЗВО в Україні через різноманітні форми: філії, представництва, інститути, інші структурні підрозділи, а також участі в українському ЗВО аналізувати в контексті адміністративно-правових вимог щодо їх реєстрації, ліцензування та акредитації.

Відповідно до частини 3 ст. 31 Закону України «Про вищу освіту» в Україні дозволяється освітня діяльність іноземних ЗВО в таких основних формах (утворення іноземних кампусів):

- утворення закладів вищої освіти за участю іноземних фізичних та юридичних осіб,
- утворення закладами вищої освіти іноземних країн своїх структурних підрозділів на території України.

Таке утворення іноземних кампусів дозволяється виключно за умови отримання дозволу центрального органу виконавчої влади у цій сфері - Міністерства освіти та науки України. Проте до 2021 року нормативно-правового регулювання умов та порядку отримання таких дозволів в Україні не існувало.

УТВОРЕННЯ ТВСП

Види структурних підрозділів ЗВО та загальні засади їх відкриття визначаються статтею 33 Закону України «Про вищу освіту». Частина перша цієї статті містить дозвіл тим ЗВО, що не є бюджетною установою, визначати свою структуру у своєму статуті без дотримання вимог цієї статті. Проте, вважаємо за корисне коротко описати окремі її вимоги. Так, структура ЗВО, статус і функції його структурних підрозділів визначаються

статутом ЗВО та положеннями про відповідні структурні підрозділи.

Самі структурні підрозділи утворюються рішенням вченої ради ЗВО (або вищого органу у випадку іноземних ЗВО). Основними структурними підрозділами закладів вищої освіти є факультети, кафедри, бібліотека.

Факультет має об'єднувати не менш як три кафедри та/або лабораторії. Кафедра є базовим структурним підрозділом ЗВО, до складу якого входить не менше п'яти науково-педагогічних працівників, для яких кафедра є основним місцем роботи, і не менш як три з них мають науковий ступінь або вчене (почесне) звання. Заклад вищої освіти зобов'язаний мати у своєму складі бібліотеку.

Крім того, структурними підрозділами закладу вищої освіти можуть бути навчально-наукові інститути, наукові, навчально-наукові, науково-дослідні, науково-виробничі та проектні інститути, навчально-науково-виробничі центри (сектори, частини, комплекси тощо), дослідні станції, конструкторські бюро, відділи аспірантури і докторантури, навчально-виробничі комбінати, експериментальні підприємства, клінічні бази закладів медичної освіти, університетські клініки та лікарні, юридичні клініки, полігони, наукові парки, технопарки, музеї, оперні студії, навчальні театри, філармонії, інші підрозділи, що забезпечують практичну підготовку фахівців певних спеціальностей та/або проводять наукові дослідження; підготовчі відділення (підрозділи), підрозділи перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів, інститути післядипломної освіти, лабораторії, навчально-методичні кабінети, комп'ютерні та інформаційні центри, навчально-виробничі та творчі майстерні, навчально-дослідні господарства, виробничі структури, видавництва, спортивні комплекси, заклади культурно-побутового призначення, центри студентського спорту; спеціальні навчально-реабілітаційні підрозділи та інші підрозділи, діяльність яких не заборонена законом.

В окремих, спеціально визначених випадках можуть створюватись клінічні бази закладів освіти у сфері охорони здоров'я, університетські клініки та лікарні.

Територіально відокремленим структурним підрозділом ЗВО вважається структурний підрозділ, розташований в іншому населеному пункті, ніж місцезнаходження закладу вищої освіти.

ТВСП ЗВО у формі інститутів, коледжів, факультетів, відділень тощо утворюються з метою задоволення потреб регіонального ринку праці у відповідних фахівцях та наближення місця навчання здобувачів вищої освіти до їх місця проживання. Ця норма містить певний перелік видів ТВСП, проте, вочевидь, не означає, що ТВСП не можуть утворюватися в інших формах.

ТВСП за загальним правилом не є юридичною особою і діє на підставі затвердженого закладом вищої освіти положення та відповідно до отриманої ліцензії на провадження освітньої діяльності. Особливостей правового статусу ТВСП іноземних ЗВО законодавство України не передбачає, що, на нашу думку, ускладнить функціонування таких установ в Україні. Не викликає сумнівів, що функціонування ТВСП без статусу юридичної особи, який входить до складу ЗВО, який знаходиться за кордоном, буде значно ускладнене. З практичної точки зору законодавство України у цій сфері потребує на вдосконалення.

Законодавство України не дозволяє створення та функціонування територіально відокремлених структурних підрозділів закладів вищої освіти в містах Києві, Харкові, Львові, Дніпрі та Одесі. Це обмеження звужує певним чином можливості для відкриття іноземних кампусів у формі ТВСП.

Іншим обмеженням щодо діяльності ТВСП є те, що їм не надаються місця державного замовлення для підготовки фахівців на другому (магістерському) та наступних рівнях вищої освіти, а також із спеціальностей, з яких у тому самому місті або в радіусі 50 кілометрів від нього функціонує заклад вищої освіти державної форми власності, що здійснює підготовку за такою самою спеціальністю.

Зрозуміло, що вищезазначені територіальні обмеження, з одного боку звужують можливості вибору місця для створення іноземного кампусу в формі ТВСП, але має стимулювати рівномірне розташування ЗВО в різних регіонах України і має сприяти регіональному розвитку. Вбачаємо за доцільне також встановити певні пільги для створення іноземних кампусів в регіонах, які в окремих джерелах називають «депресивними», що без сумнівів може надати серйозний імпульс для їх розвитку.

Неврегульованість щодо порядку утворення ТВСП іноземного ЗВО була усунена із прийняттям Кабінетом Міністрів України постанови № 304 від 24 березня 2021 року «Про затвердження Положення про особливості утворення, реорганізації та ліквідації територіально відокремлених структурних підрозділів закладів вищої освіти». Зазначений крок створив потужний імпульс для продовження інтеграції вищої освіти України до Європейського освітнього простору. Адже це Положення певним чином врегулювало процедури отримання дозволу на провадження освітньої діяльності ТВСП іноземного ЗВО.

Відповідно до зазначеного Положення дозволу на утворення відокремленого структурного підрозділу відповідно видає МОН України. Для отримання такого дозволу іноземний ЗВО має подати поштою до МОН заяву, в якій зазначається:

- загальна інформація щодо ЗВО (найменування, організаційно-правова форма, країна резидентства, місцезнаходження, контактні дані, дата заснування, загальна кількість працівників, найменування банку із зазначенням номера рахунка, види діяльності;
- інформація про наявність ліцензії (інших документів дозвільного характеру) на провадження освітньої діяльності в країні резидентства та документів про акредитацію (визнання) освітніх програм;
- інформація про досвід утворення та діяльності територіально відокремлених структурних підрозділів за кордоном;
- мета відкриття та види діяльності територіально відокремленого структурного підрозділу, інформація про ділові зв'язки з українськими партнерами та перспективи розвитку співробітництва;
- місцезнаходження територіально відокремленого структурного підрозділу, що планується утворити;
- запланована кількість працівників, у тому числі іноземних громадян, які працюватимуть у територіально відокремленому структурному підрозділі.

До заяви додаються копії установчих документів та характеристики освітніх програм, які заплановано реалізовувати в ТВСП, із зазначенням рівнів освіти, спеціальностей підготовки та кількості здобувачів освіти. Документи, видані іноземними державами повинні бути нотаріально засвідчені та легалізовані, якщо міжнародними договорами України не передбачено інше, і супроводжуватися офіційним перекладом на українську мову. Документи подаються до МОН не пізніше ніж через шість місяців з дати їх видачі в країні місцезнаходження іноземного ЗВО.

У разі невідповідності документів зазначеним формальним вимогам вони повертаються заявнику для доопрацювання. Якщо подані документи вважаються прийнятними з формальної точки зору, МОН проводить перевірку відомостей, що в них містяться. Строк розгляду заяви із доданими документами становить один місяць. За результатами такого розгляду МОН надає такий дозвіл або відмовляє в його наданні.

Виключний перелік підстав відмови у відкритті ТВСП ЗВО встановлений п. 9 Положення. Такими підставами є некомплектність документів (неподання або подання не в повному обсязі); виявлення недостовірної інформації у поданих документах; знаходження іноземного ЗВО на час подання документів в кожному з міжнародних рейтингів QS World University Rankings, The Times Higher Education World University Rankings, Academic Ranking of World Universities — World Top 500 Universities на місці із порядковим номером не в межах від 1 до 3000 (для основного рейтингу без поділу за спеціальностями, регіонами тощо); а також той факт, що іноземний ЗВО є юридичною особою з іноземними інвестиціями держави-агресора або держави-окупанта або юридичною особою, зареєстрованою на території держави-агресора або держави-окупанта, або юридичною особою, кінцевий бенефіціарний власник (контролер) якої є резидентом держави-агресора або держави-окупанта. Останнє обмеження стосується всіх випадків участі резидентів такої країни в освітній діяльності нашої держави.

Інформація про надання дозволу на утворення територіально відокремленого структурного підрозділу іноземного закладу вищої освіти вноситься до Єдиної державної бази з питань освіти, а освітня діяльність здійснюється на підставі окремої ліцензії.

СТВОРЕННЯ ЗВО ЗА УЧАСТІ ІНОЗЕМНОЇ ЮРИДИЧНОЇ ЧИ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ

Створення іноземного кампусу шляхом створення окремого ЗВО за участі іноземних фізичних та юридичних осіб відбувається за законодавством України в загальному порядку, який визначає створення українських ЗВО. Державна реєстрація таких ЗВО відбувається відповідно до Закону «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань».

Єдиною особливістю створення такого ЗВО, встановлене згаданою вище частиною 3 статті 31 Закону України «Про вищу освіту» є попереднє отримання дозволу МОН.

ЛІЦЕНЗУВАННЯ

Забезпечення належного рівня регулювання та контролю за діяльністю іноземних кампусів в Україні, включаючи моніторинг якості освіти та дотримання норм стандартів є вкрай важливим завданням. Ч. 3 статті 31 Закону України «Про вищу освіту» встановлює

норму відповідно до якої іноземні ЗВО, ЗВО за участі іноземних фізичних та юридичних осіб та їхні ТВСП діють на території України виключно за умови отримання ліцензії на відповідну діяльність у порядку, встановленому зазначеним Законом. Аналогічна норма міститься і в п. 14. Положення про особливості утворення, реорганізації та ліквідації територіально відокремлених структурних підрозділів закладів вищої освіти.

Відтак норми щодо ліцензування українських ЗВО в повному обсязі розповсюджуються і на ліцензування іноземних кампусів в Україні.

Відповідно до вимог статті 24 Закону України «Про вищу освіту» ліцензуванню підлягають як освітня діяльність закладу вищої освіти на певному рівні вищої освіти, так і освітня діяльність за окремими освітніми програмами щодо підготовки фахівців з професій, для яких запроваджено додаткове регулювання. Вищенаведеними Ліцензійними умовами⁵ визначені вимоги щодо ліцензійних обсягів фахівців, організаційні, спеціальні та технологічні вимоги щодо освітньої діяльності, включаючи вимоги щодо ліцензіата та місця освітньої діяльності, переліку документів, які подаються, тощо.

Пункт 4 Ліцензійних вимог конкретизує вимоги щодо отримувачів ліцензій, в тому числі, і щодо іноземних кампусів. Так, в разі здійснення освітньої діяльності на рівні вищої освіти ліцензію можуть та зобов'язані отримати «заклади вищої освіти іноземних держав (для відокремлених структурних підрозділів (філій), що утворюються і функціонують на території України)». Аналіз цієї норми дозволяє зробити висновок про те, що для здійснення освітньої діяльності в Україні від свого імені іноземний ЗВО має утворити ТВСП, який зможе надавати освітні послуги виключно після отримання відповідної ліцензії.

Попри єдність правового регулювання правовідносин щодо ліцензування освітньої діяльності українських ЗВО та іноземних кампусів, законодавством України визначені і певні особливості для останніх. Таким виключенням є вимога пункту 42 Ліцензійних вимог щодо надання іноземним ЗВО для отримання ліцензії ТВСП в Україні певних додаткових документів:

1. копії документів, що засвідчують правові підстави утворення та функціонування на території України ТВСП закладу освіти іноземного ЗВО (міжнародний договір, дозвіл МОН, дозвіл (згода) уповноваженого органу держави місцезнаходження закладу освіти на утворення та діяльність такого закладу чи його відокремленого структурного підрозділу на території України, якщо це передбачено законодавством відповідної держави);
2. копії документів, що засвідчують визнання закладу освіти в системі освіти іноземної держави та/або акредитацію (визнання) освітніх/освітньо-професійних програм, за якими передбачається провадження освітньої діяльності (якщо це передбачено законодавством відповідної держави), та переклад таких документів на українську мову, засвідчений нотаріально.

У разі, коли здобувач ліцензії (ліцензіант) утворений за участю іноземної (іноземних) фізичної (фізичних) та/або юридичної (юридичних) особи (осіб), додатково подається дозвіл МОН.

⁵ Ліцензійні умови провадження освітньої діяльності затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187 (в редакції постанови КМУ від 24 березня 2021 р. № 365)

Документи до МОН можуть бути подані нарочно, поштовим відправленням або в електронному вигляді. За загальним правилом строк розгляду заяви на видачу ліцензії не має перевищувати 10 робочих днів з дня одержання МОН заяви про отримання ліцензії.

Після прийняття рішення про видачу ліцензії та сплати державного платежу, створюється електронний запис (внесення запису про рішення в ЄДРПОУ ліцензіата). Після прийняття рішення щодо видачі ліцензії справляється плата у розмірі одного прожиткового мінімуму для працездатних осіб. Станом на 1 січня 2023 року прожитковий мінімум становить 2684 грн. Строк дії ліцензії - необмежений.

АКРЕДИТАЦІЯ

Як зазначалось вище, акредитація освітніх програм є одним з інструментів та елементів системи забезпечення якості вищої освіти. Крім цього акредитація сприяє адаптації програми та підходів, які застосовують іноземні кампуси до потреб та особливостей українського освітнього ринку та місцевого студентського контингенту.

Загальні засади акредитації визначаються статтею 25 Закону України «Про вищу освіту». Конкретизують вимоги норм Закону в цій частині Положення про акредитацію закладів вищої освіти і спеціальностей у закладах вищої освіти та вищих професійних училищах затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2001 р. № 978 та Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затверджене Наказом Міністерства освіти і науки України від 11 липня 2019 року № 977.

Процес акредитації починається з подання необхідних документів та може тривати до 4 місяців, протягом яких відбувається акредитаційна експертиза та розгляд акредитаційної справи. За результатами такого розгляду Національне агентство приймає рішення про акредитацію освітньої програми (у тому числі з визначенням «зразкова»), умовну (відкладену) акредитацію, проведення повторної акредитаційної експертизи чи про відмову в акредитації відповідної освітньої програми. Фінансування акредитаційної процедури здійснюється за рахунок закладів вищої освіти.

Сертифікат про акредитацію освітньої програми (у тому числі з визначенням «зразкова») видається строком на п'ять років, сертифікат про умовну (відкладену) акредитацію - строком на один рік.

Спеціальних умов або обмежень щодо акредитації іноземних кампусів законодавство України не передбачає, відтак, іноземні кампуси зобов'язані проходити акредитацію своїх освітніх програм нарівні з українськими ЗВО. При цьому, на відміну від процедури ліцензування, де наявність ліцензії держави походження іноземного ЗВО може бути однією з умов отримання ліцензії в Україні, відповідно до розділу 5 Положення МОН⁶ наявність іноземної акредитації може бути альтернативою акредитації в Україні. Адже в Україні визнаються сертифікати про акредитацію освітніх програм, видані іноземними акредитаційними агентствами чи агентствами забезпечення якості

⁶ Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затверджене Наказом Міністерства освіти і науки України від 11 липня 2019 року № 977

вищої освіти, перелік яких затверджується КМУ. При цьому, акредитація освітньої програми визнаним іноземним акредитаційним агентством не потребує підтвердження Національним агентством. За цією програмою на період дії сертифіката про акредитацію ЗВО має право видавати диплом державного зразка. Такий перелік іноземних акредитаційних агентств та агентств із забезпечення якості вищої освіти був затверджений розпорядженням Кабінету міністрів України від 10 липня 2019 р. № 554-р. 20 січня 2022 року, цей перелік було оновлено доповнено переважно за рахунок європейських агентств, що були внесені до Європейського реєстру із забезпечення якості у сфері вищої освіти після 2018 року⁷.

Крім акредитації освітніх програм ЗВО може пройти інституційну акредитацію, яка є добровільною (ст. 25¹ Закону України «Про вищу освіту»).

ПРАКТИКА ВІДКРИТТЯ ІНОЗЕМНИХ КАМПУСІВ В УКРАЇНІ

Враховуючи відсутність правового регулювання створення та функціонування іноземних кампусів чи складність отримання дозволів на створення ЗВО за участі іноземних фізичних чи юридичних осіб, а також враховуючи необхідність додержання законодавства щодо створення, ліцензування та акредитації ЗВО, в Україні використовували різні способи залучення іноземних ЗВО до освітнього процесу. Цей аналіз дозволяє виокремити такі форми, які використовувались як окремо, так і разом в різних комбінаціях:

1. Програми подвійного дипломування.
2. Заснування юридичної особи – ЗВО за законодавством України фізичними та юридичними особами – резидентами інших держав та наступне використання за згодою іноземних ЗВО їх навчальних програм та методик викладання.
3. Заснування іноземними фізичними чи юридичними особами юридичної особи України в різних формах (підприємство, господарське товариство, благодійна організація, громадське об'єднання, тощо).
4. Співпраця українського ЗВО із іноземними на основі договорів.

Освітній обмін та академічна співпраця між українськими та іноземними освітніми установами є важливою частиною розвитку вищої освіти в Україні.

Частина 5 Закону ст. 27 України «Про вищу освіту» надає ЗВО право провадити освітню діяльність спільно з українськими та іноземними закладами освіти за узгодженими освітніми програмами.

Подвійне дипломування може включати обмін студентами, спільні освітні програми та здійснюється на підставі угод між українським та іноземним ЗВО. Це дозволяє студентам отримувати освіту відомих міжнародних університетів, не залишаючи Україну, та збагачує навчальний процес міжнародним досвідом та підходами⁸.

⁷ <https://mon.gov.ua/ua/news/rishennya-uryadu-onovleno-perelik-inozemnih-akreditacijnih-agentstv-ta-agentstv-iz-zabezpechennya-yakosti-vishoyi-osviti>

⁸ Корнієнко, О. (2018). Підвищення міжнародного статусу українських ВНЗ через активізацію міжнародної співпраці. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світова економіка», 20, с. 3.

Дуже часто ці форми використовуються з метою забезпечення потреб здобувачів освіти у дипломах, які будуть мати попит і в Україні, і за кордоном. Тільки в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка на сьогодні є чинними 345 двосторонніх партнерських угод та меморандумів з іноземними ЗВО, 79 угод про подвійне дипломування, 78 угод про міжнародне співробітництво з організаціями та корпораціями.

Незважаючи на численні переваги практик співпраці між іноземними та українськими закладами вищої освіти, існують і виклики, які слід враховувати:

1. Відповідність стандартам.

У разі подвійного дипломування важливо забезпечити, щоб програми та кваліфікації, отримані від двох закладів, були взаємно визнані та відповідали вимогам міжнародних та національних освітніх стандартів. Основною проблемою в цьому контексті є необхідність узгодження програм та систем оцінювання, а також подвійна їх акредитація в країнах ЗВО.

2. Адаптація до культурних та мовних особливостей.

Студенти, які беруть участь в таких програмах, можуть зіткнутися з культурними та мовними викликами. Забезпечення підтримки та ресурсів для адаптації є важливим аспектом співпраці.

3. Фінансування.

Реалізація подвійного дипломування та інших спільних проектів співпраці може вимагати додаткових фінансових ресурсів для закладів вищої освіти.

Практики співпраці між іноземними та українськими закладами вищої освіти, такі як подвійне дипломування та договори про співпрацю, мають велике значення для розвитку освіти в Україні. Вони допомагають студентам отримувати міжнародний досвід та кваліфікацію, сприяють підвищенню якості освіти та роблять освітню систему більш міжнародно орієнтованою. Такі практики сприяють обміну знаннями, розширюють можливості студентів та сприяють культурному обміну між країнами⁹.

Аналіз відкритих даних реєстру ЗВО дозволяє зробити висновок про велику кількість закладів із назвами, пов'язаними із міжнародним або європейським співробітництвом. Слова «міжнародний», «європейський» і навіть назви конкретних держав зустрічаються в назвах українських ЗВО дуже часто. Такі заклади можуть функціонувати у різних формах, але не обов'язково є філіями, представництвами, чи структурними підрозділами іноземних ЗВО. Такі назви закладів в основному використані для відображення співпраці, академічного обміну, або інших видів партнерства між українськими та іноземними університетами. Це робиться для відображення міжнародної орієнтації та взаємодії таких ЗВО. Відтак, незважаючи на використання іноземних назв, зазвичай, ці українські ЗВО залишаються самостійними юридичними особами України. Натомість вони можуть мати спільні програми або проекти з іноземними університетами, але зберігають свою незалежність та структуру.

⁹ Яковенко, І. (2016) с. 101

Українські ЗВО, які використовують іноземні назви, роблять це з метою підвищення своєї міжнародної видимості та привабливості для іноземних студентів і викладачів¹⁰.

Без сумнівів, використання іноземних назв може зробити українські ЗВО більш привабливими для іноземних студентів та викладачів, сприяючи міжнародному студентському обміну та співпраці; сприяти підвищенню міжнародного статусу українських ЗВО і стимулювати розвиток міжнародного академічного партнерства та співпраці у галузі науки та освіти. Проте в цьому контексті важливо дотримуватися правових стандартів використання назв.

Необхідно зазначити, що законодавством України не забороняється створення іноземними ЗВО своїх представництв в Україні. Такі представництва користуються загальним правовим статусом для представництв іноземних юридичних осіб. Відповідно до Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» представництво іноземного суб'єкта господарської діяльності – установа або особа, яка представляє інтереси іноземного суб'єкта господарської діяльності в Україні та має на це належним чином оформлені відповідні повноваження. Представництва не мають статусу юридичної особи, а їх повноваження обмежені. Так, відповідно до п. 4 зазначених вище Ліцензійних вимог, ліцензії на здійснення освітньої діяльності можуть бути видані виключно ВСП (філіям), що утворюються і функціонують на території України. Таким чином, представництва іноземних ЗВО не мають права здійснювати освітню діяльність, а виконують лише представницькі функції, включаючи рекламну діяльність, укладання контрактів на навчання, тощо. Відтак, вони не можуть повною мірою називатись іноземним кампусом в контексті цього дослідження. Наведемо приклад такої організації роботи іноземного ЗВО в Україні. Старопольська Вища Школа (Staropolska Szkoła Wyższa w Kielcach) відкрила у Львові та Луцьку свої представництва, реєстраційні свідоцтва були видані центральним органом виконавчої влади відповідно у 2021 та 2017 році¹¹. При цьому у реєстрі ЗВО України ці заклади освіти відсутні. Ми не маємо інформації з відкритих джерел про провадження освітньої діяльності представництвами Старопольської Вищої Школи в Україні, що може свідчити, що цей заклад сумлінно дотримується чинного законодавства України та не надає освітні послуги на території України без відповідної ліцензії. Проте остаточний висновок можна зробити після детального аналізу діяльності цього закладу, на що потрібні відповідні повноваження. У цьому контексті також важливо забезпечити відповідність маркетингової інформації, яку вони розповсюджують, реальному стану речей.

У ході цього дослідження був проаналізований Реєстр суб'єктів освітньої діяльності (зклади вищої освіти) на вебсайті Єдиної державної електронної бази з питань освіти станом на 19.09.2023 року.¹² Цей аналіз дозволив зробити висновок, що ЗВО, до складу якого входять іноземні ЗВО, є:

- Приватний вищий навчальний заклад «Українсько-американський гуманітарний інститут «Вісконсинський Міжнародний Університет (США) в Україні». Відповідно до статуту цього закладу¹³ крім НПУ імені Драгоманова до складу його засновників входить Університет Конкордія, Інк (США) (в США і Канаді декілька університетів з такою назвою) та 3 фізичні особи України;

¹⁰ Закон України «Про міжнародну наукову та науково-технічну співпрацю» від 24.12.2015 р. № 922-VIII

¹¹ <https://stsw.edu.pl/uk/україна/>

¹² <https://registry.edbo.gov.ua>

¹³ <https://www.concordia.edu.ua/wp-content/uploads/2019/06/statut-uacu.pdf>

- Міжнародний університет фінансів (МУФ), серед засновників якого Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» та Європейський інститут технологій (Париж);
- Приватний вищий навчальний заклад «Міжнародний християнський університет - Київ», засновником якого є Міжнародний Університет АТ, Австрія.

Можна ще навести як приклад ЗВО України, засновниками/учасниками яких є або були фізичні чи юридичні особи – резиденти інших держав. Серед таких можна відзначити Український католицький університет, засновником якого є Фонд св. Климентія, кінцевим бенефіціаром якого є відомий вчений богослов Владика Борис (Гудзяк). Цей ЗВО вважається спадкоємцем Греко-Католицької Богословської Академії, створеної у 1928 році з ініціативи та благословення митрополита Андрея Шептицького на основі Духовної Семінарії¹⁴.

Іншим прикладом можна вважати Міжнародний гуманітарний університет, серед засновників яких є фізична особа – іноземець, та компанія, зареєстрована на Багамах.

Крім цих закладів в реєстрі можна знайти ЗВО з використанням в їх назвах назв іноземних держав чи термінів, що мають означати їх міжнародний статус:

- Товариство з обмеженою відповідальністю «Університет міжнародних інноваційних ідей»
- Міжнародний Соломонів університет
- Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II
- Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»
- Приватне акціонерне товариство «Українсько-Польський вищий навчальний заклад «Центрально-Європейський університет», кінцевим бенефіціарним власником якого є фізична особа Шепелюк Олександр Юрійович, мажоритарним акціонером – Благодійна організація «Благодійно-піклувальницька рада «Освіта». Детальнішу інформацію знайти не вдалось, веб-сайт ЗВО (<http://www.c-e-u.info>), вказаний на сторінці ЄДБО¹⁵ не відкривається.
- Приватний вищий навчальний заклад «Міжнародний Слов'янський університет. Харків»
- Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»
- Приватний вищий навчальний заклад «Київський міжнародний університет»
- Приватний вищий навчальний заклад Київський міжнародний медичний університет
- Приватна установа заклад вищої освіти Міжнародний гуманітарно-педагогічний інститут Бейт-Хана, засновником якого є Благодійна організація «Всеукраїнський єврейський благодійний культурно-просвітницький фонд «Ор-Авнер «Хабад Любавич» («Світло Авнера «Хабад Любавич»)
- Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая

¹⁴ <https://ucu.edu.ua>

¹⁵ <https://registry.edbo.gov.ua/university/176/>

- Приватний вищий навчальний заклад «Міжнародна академія екології та медицини»
- Приватний вищий навчальний заклад «Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика»;
- Товариство з обмеженою відповідальністю «Вищий Навчальний Заклад «Американ Юніверсіті Київ».

Аналіз відкритих відомостей щодо цих ЗВО дозволяє зробити висновок, що їх зв'язок із іноземними ЗВО, державами, а також їх міжнародний статус забезпечується, в основному, через договірні відносини з іноземними ЗВО.

Одним із потужних кроків щодо інтернаціоналізації вищої освіти та залучення іноземних ЗВО до освіти в Україні стало одне з положень Плану заходів, затвердженого Указом Президента України від 20 квітня 2019 року № 155/2019, щодо відкриття Коледжу Європи в Україні. На виконання цього завдання 10 лютого 2021 року Україна та ЄС запровадили освітню програму для державних службовців «Проект розбудови спроможності Natolin4Capacity». 27 липня 2022 року Віцепрем'єрка з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України Ольга Стефанішина та Віцекторка Коледжу Європи в Натоліні Ева Ошнецька-Тамецька підписали Меморандум про взаєморозуміння про співпрацю між Коледжем Європи в Натоліні та Урядом України щодо поглиблення співпраці в освітній діяльності та підвищення сталості Програми «Natolin4Capacity Building».

Коледж Європи, заснований з ініціативи Гаазького конгресу 1948 року, є найстарішим післядипломним інститутом європейських студій з метою створення інституту, в якому б отримувачі післядипломної освіти із багатьох європейських країн могли б навчатись і жити разом, отримуючи знання та досвід із європейської співпраці та інтеграції. Перший кампус почав працювати у 1949 році в Брюгге (Бельгія). Зараз Коледж має також і кампус в Натоліні (Польща).

Післядипломна магістерська програма Коледжу із європейських міждисциплінарних студій спеціалізується на стратегіях європейського сусідства, а також на процесі розширення Європейського Союзу. На сьогодні понад сто студентів з України стали випускниками Коледжу Європи.

У День Української Державності, 28 липня 2022 року, Президент України Володимир Зеленський, виступаючи в парламенті, повідомив, що на першому етапі в одному з українських ЗВО запрацює факультет європейської інтеграції, а згодом на основі цього факультету з'явиться вже повноцінний Коледж Європи. Разом із цим, очевидно, що в умовах війни відкриття повноцінного кампусу Коледжу Європи є відкладеним завданням.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Законодавство України не містило окремих норм, які б регулювали правовідносини щодо створення та функціонування в Україні іноземних кампусів. Проте, з метою реалізації найкращих світових практик у сфері вищої освіти в українських ЗВО іноземні кампуси в Україні створювались де факто за допомогою таких практик:

- програми подвійного дипломування;
- заснування юридичної особи – ЗВО за законодавством України фізичними та юридичними особами – резидентами інших держав та наступне використання за згодою іноземних ЗВО їх навчальних програм та методик викладання в Україні;
- інші форми договірної співпраці українських ЗВО з іноземними.

Іноземні кампуси діють на території України виключно за умови отримання ліцензії на відповідну діяльність у порядку, встановленому законодавством України. Відтак, вимоги та порядок ліцензування українських ЗВО в повному обсязі розповсюджуються і на ліцензування іноземних кампусів в Україні.

Для здійснення освітньої діяльності в Україні від свого імені ЗВО має утворити відокремлений структурний підрозділ, який має право надавати освітні послуги після отримання відповідної ліцензії.

Неможливість утворення в Україні ТВСП із статусом юридичної особи, на нашу думку, ускладнить функціонування таких установ в Україні. З практичної точки зору законодавство України у цій сфері потребує на вдосконалення.

Встановлені законодавством України територіальні обмеження, з одного боку звужують можливості вибору місця для створення іноземного кампусу в формі ТВСП, але мають стимулювати рівномірне розташування ЗВО в різних регіонах України і має сприяти регіональному розвитку. Вбачаємо за доцільне також встановити певні пільги для створення іноземних кампусів в регіонах, які в окремих джерелах називають «депресивними», що без сумнівів може надати серйозний імпульс для їх розвитку. Розробка таких пільг потребує комплексного підходу, включаючи і внесення змін до податкового законодавства, що вимагає проведення додаткового дослідження.

Спеціальних умов або обмежень щодо акредитації іноземних кампусів законодавство України не передбачає, відтак, іноземні кампуси зобов'язані проходити акредитацію своїх освітніх програм нарівні з українськими ЗВО.

Аналіз відкритої інформації дозволяє зробити висновок, що в Україні лише поодинокі ЗВО утворюються за участі іноземних юридичних та фізичних осіб, і зокрема іноземних ЗВО. В основному, зазначення в назві назви іноземної держави або відсилання до міжнародного чи європейського статусу такого закладу означає його орієнтацію на співпрацю, яка реалізується, в основному, через різноманітні угоди та інші відповідні форми.

Враховуючи зазначені висновки пропонуємо такі зміни до чинного законодавства України:

1. Частина 3 статті 31 Закону України «Про вищу освіту» викласти в такій редакції:

«3. Заклади вищої освіти іноземних країн можуть безпосередньо здійснювати освітню діяльність в Україні виключно шляхом створення своїх територіально відокремлених структурних підрозділів. Утворення в Україні закладів вищої освіти за участю закладів вищої освіти іноземних країн, іноземних фізичних та юридичних осіб, а також закладами вищої освіти іноземних країн своїх структурних підрозділів на території України здійснюється за умови отримання дозволу центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки. Такі заклади

вищої освіти та їхні структурні підрозділи діють на території України виключно за умови отримання ліцензії на відповідну діяльність у порядку, встановленому цим Законом».

2. Абзац третій частини 9 статті 33 Закону України «Про вищу освіту» викласти в такій редакції:

«Територіально відокремлений структурний підрозділ не є юридичною особою і діє на підставі затвердженого закладом вищої освіти положення та відповідно до отриманої ліцензії на провадження освітньої діяльності. Територіальні відокремлені структурні підрозділи іноземних закладів вищої освіти можуть мати відокремлене майно, кошти, відкривати поточні та депозитні рахунки у національній та іноземній валютах, укладати угоди, розпоряджатись від імені іноземного закладу вищої освіти майном, яке знаходиться на території України, в межах, встановлених іноземним закладом вищої освіти.»

РОЗДІЛ 2

Досвід українських університетів за кордоном: представництва, кампуси, офіси українських ЗВО поза межами України, започатковані від початку повномасштабного вторгнення в Україну

Лариса Човнюк

Метою цієї розвідки є огляд представництв, офісів, кампусів тощо українських університетів поза межами України, які виникли від часу повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну у лютому 2022 року. Цей огляд не претендує на всеохопність і згадку про всі подібні кейси, його метою є представити різні формати роботи українських університетів за кордоном, з допомогою яких українські ЗВО насамперед виконували завдання продовжити навчальний процес, зберегти студентство і викладацького складу, в умовах війни.

Слід наголосити, що в жодному із представлених нижче випадків не йдеться про створення філії українського ЗВО, із виконанням усіх вимог українського законодавства – як відомо, станом на вересень 2023 р. функціонує лише одна філія українського університету за кордоном, це Єреванський навчально-науковий інститут, Вірменія, філія Західноукраїнського національного університету, м. Тернопіль¹⁶.

Істотним є також те, що окрім випадку Київського медичного університету, інші ЗВО не передбачали і не передбачають, що їхні представництва / офіси / кампуси мають виконувати функції філій. Водночас досвід цих проектів є цінним для розуміння того, в який спосіб українські університети можуть бути представлені / візуалізовані / впізнавані за кордоном, а також як згадані представництва / офіси / кампуси можуть допомагати виконувати освітні, наукові тощо завдання українських ЗВО як в умовах війни, що продовжується, так і по тому.

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ», НАУКМА, М. КИЇВ: KYIV-MOHYLA GLOBAL

Освітня філософія НаУКМА орієнтована на активне залучення студентів до студентської, суспільної діяльності і університетської громади. Неможливість перебування на кампусі у Києві під час років пандемії Covid-19 мало свій негативний вплив на студентську спільноту НаУКМА, тож розпорошеність студентства, викладацького складу і адміністрації Могилянки за кордоном і в інших регіонах України, з початком повномасштабного вторгнення, могла би означати значне

¹⁶ <https://registry.edbo.gov.ua/university/176/>

руйнування громади. Тож вже у березні 2022 року керівництво НаУКМА звернулося до низки партнерських ЗВО за кордоном, а також донорів, з проханням прийняти великі групи Могілянських студентів і викладачів, які би не лише продовжили навчання / викладання у безпечних умовах, а і створили представництва / міні-кампуси НаУКМА в межах цих університетів. Вже влітку такі представництва були об'єднані у проєкт Kyiv-Mohyla Global. Формально ці представництва функціонували як мобільність значної групи студентів НаУКМА і декількох викладачів до певних університетів, де студенти переважно доєднувалися до вивчення дисциплін партнерських ЗВО, з подальшим перезарахуванням вивченого у НаУКМА, а викладачі продовжували дистанційно викладати у НаУКМА, долучаючись до певних компонентів освітньої чи наукової діяльності партнерських університетів. Іншими словами, НаУКМА не йшлося про повне чи часткове перенесення діяльності за кордон, а також викладання суто Могілянських дисциплін групам студентів НаУКМА у партнерських університетах. Також не йшлося про те, щоб студенти вступали до НаУКМА, але навчалися виключно в одному із таких представництв за кордоном. Головним завданням представництв було підтримувати існування міні-спільнот студентів і викладачів НаУКМА в «живому» форматі, а також полегшувати комунікацію головного кампусу НаУКМА у Києві зі студентами та викладачами, котрі опинилися за кордоном від лютого 2022 року.

Представництва НаУКМА, сформовані на таких засадах, з'явилися в Університеті Торонто (Канада), Університеті Глазго (Велика Британія), Гіссенському університеті імені Юстуса Лібіха і Європейському університеті Віїдріна (Німеччина). Всі ці університети, до травня-червня 2023 року, мали на своїх кампусах від 50 до 200 студентів НаУКМА різних спеціальностей і принаймні одного (а переважно більше, як от 8 у Торонто) викладачів чи співробітників НаУКМА. Слід зауважити, що попри ситуацію війни НаУКМА, йшлося про заснування представництв у тих партнерів за кордоном, з якими український університет був би зацікавлений розбудовувати стратегічне партнерство і поза межами термінової «евакуаційної» мобільності – так, з Університетом Торонто / CERES вже зараз виконується дослідницький проєкт, фінансований Social Sciences and Humanities Research Council (SSHRC); Гіссенський університет імені Юстуса Лібіха і Європейський університет Віїдріна співпрацюють з НаУКМА у межах проєктів UA Digital, фінансованих DAAD; НаУКМА і Гіссенський університет імені Юстуса Лібіха працюють над розробкою спільної магістерської програми тощо. Тому до проєкту Kyiv-Mohyla Global не увійшла, наприклад, мережа професійних шкіл Іспанії, яка від березня 2022 року також прийняла близько 50 студентів Могілянки. Із кожним із згаданих університетів також йдеться про обмін представництвами, або інформаційними пунктами НаУКМА і партнерського університету – так, інформаційний пункт Могілянки вже функціонує у Гіссенському університеті імені Юстуса Лібіха¹⁷.

Згадані представництва / мобільність студентів і викладачів фінансувалася з різних джерел: коштів землі Гессен (Гіссенський університет), терміново зібраних і направлених на підтримку українських студентів і викладачів; власних коштів Університету Глазго; гранту від Фондації Темертеїв (Університет Торонто); проєктів Erasmus+ KA171 / 131 і UA Digital (Гіссенський університет і Європейських університет Віїдріна).

¹⁷ <https://www.uni-giessen.de/en/international-pages/infopoints>

Станом на вересень 2023 року університети мережі Kyiv-Mohyla Global розглядаються як основні хаби для міжнародної мобільності студентів НаУКМА (яка є інтегрованою частиною навчального процесу). При цьому слід зауважити, що поряд із цими хабами НаУКМА має численних інших партнерів для мобільності студентів і викладачів, тож ці локації не є ексклюзивними для міжнародної мобільності; як стратегічних партнерів, з якими вже виконуються чи розбудовуються інші освітні чи наукові проекти. До мережі планується долучити Інститут політичних наук (Sciences Po, Франція).

УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ, УКУ, М. ЛЬВІВ: ФУНДАЦІЯ В ПОЛЬЩІ

Фундація Українського католицького університету в Польщі, з осередком у Вроцлаві, заснована у вересні 2022 р. Засновниками Фундації УКУ в Польщі стали отець-ректор УКУ Богдан Прах, єпарх Вроцлавсько-Кожалінський владика Володимир Ющак та Рафал Дуткевич, польський політик і підприємець, який обіймав посаду президента міста Вроцлав з 2002 по 2018 рік¹⁸.

Відкриття Фундації, за інформацією п. Дмитра Шеренговського, проректора УКУ із зовнішніх зв'язків і суспільного служіння, було заплановане ще до лютого 2022 року як частина мережі центрів УКУ в Україні і за кордоном (наприклад, Київський центр УКУ¹⁹ чи Український інститут у Лондоні²⁰). Фундація у Польщі, як і інші центри УКУ, не передбачалися як такі, що мають виконувати функцію філій, тобто вони функціонують поза основним навчальним процесом УКУ і не є компонентом стратегії інтернаціоналізації освіти і науки в УКУ.

Основне завдання Фундації – це науково-культурна, комунікаційна, просвітницька діяльність, направлена на громаду українців у Польщі. За потреби, Фундація також може функціонувати як база для стажувань тощо львівських програм УКУ у Львові, а також як платформа для налагодження академічних і поза академічних партнерств у Польщі. Фундація вже має чи працює над низкою короткотермінових програм для української громади Вроцлава, які не направлені на перекваліфікацію чи післядипломну освіту, а більше орієнтовані на загальну підтримку українців у Вроцлаві, як от програми психологічної підтримки українських жінок з дітьми, котрі виїхали до Польщі після повномасштабного вторгнення, тощо.

Станом на літо 2023 року Фундація функціонувала як відповідна окрема юридична особа, зареєстрована у Польщі, за фінансової підтримки УКУ, водночас має на меті вийти на самоокупність.

¹⁸ <https://ucu.edu.ua/polska/>

¹⁹ <https://portal.ucu.edu.ua/audytorii/kyivskiy-tsentru-uku>

²⁰ <https://ukrainianinstitute.org.uk/russias-war-against-ukraine-what-can-you-do-to-support-ukraine-ukrainians/>

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА: ПРЕДСТАВНИЦТВО В М. МЮНХЕН (НІМЕЧЧИНА)

За інформацією на веб-сторінці Каразінського університету²¹, у червні 2022 року ЗВО відкрив своє представництво у Мюнхені, Німеччина. Основним завданням представництва було уможливлення навчання абітурієнтів, котрі перебувають у Німеччині. Таким чином йдеться про умовно виїзний центр надання освітніх послуг, який забезпечується викладачами Каразінського університету, котрі перебувають у Німеччині чи спеціально приїждять для проведення занять.

У 2022 році вступ на навчання у мюнхенському представництві ХНУ пропонувався на такі спеціальності і освітні програми, бакалаврський рівень навчання:

- 122 Комп'ютерні науки, освітня програма «Теоретична і прикладна інформатика»;
- 091 Біологія, освітня програма «Біологія» - для виконання лабораторних робіт студентів цієї програми була налагоджена співпраця з Університетом Людвіга-Максиміліана в Мюнхені²²
- 034 Культурологія, освітня програма «Візуальне мистецтво і менеджмент культурних проєктів».

Навчання відбувається українською мовою, за програмами Каразінського університету. Додатково студентам, які би погодилися на такий формат, пропонувався вивчення німецької мови для складання іспиту DaF (Deutsch als Fremdsprache). На сторінці проєкту задекларовано²³, що вивчення мови уможливить, за бажанням, вступ до німецьких університетів після завершення 1-го року навчання Каразінського університету у Мюнхені. Проєкт виконується в очному або змішаному форматах. Очний компонент забезпечується на базі і спільно з Культурним центром GOROD²⁴ у Мюнхені, громадською організацією, заснованою випускниками ХНУ, на умовах двостороннього договору. Очні групи розпочинаються при наборі не менше 15 студентів. При змішаному форматі студенти слухають дистанційно лекційні курси, а на практичні заняття приїжджають на 1 тиждень щомісяця. На цей час студентам надається хостел та харчування.

Станом на 2022/23 навчальний рік студенти, котрі навчалися у Мюнхені на очній формі навчання, мали самостійно подбати про своє проживання. Студенти Каразінського університету навчаються у Мюнхенському представництві ХНУ на державній чи контрактній формі, додатково сплачуючи 120 євро на місяць Культурному центру GOROD (інформація за 2022/23 навчальний рік).

Діяльність представництва Каразінського університету у Мюнхені продовжилася і розширилася 2023 року, з таким переліком програм до вступу (бакалаврський рівень):

- спеціальність 122 Комп'ютерні науки, освітня програма «Теоретична та прикладна інформатика» (факультет математики та інформатики);
- спеціальність 113 Прикладна математика, освітня програма «Прикладна математика» (факультет математики та інформатики);

²¹ <https://karazin.ua/news/karazinskyi-universytet-vidkryv-predstavnytstvo-v-m-miunkhe/>

²² <https://karazin.ua/news/navchannia-biologiv-u-predstavnytstvi-karazinskoho-universyt/>

²³ <https://www.newgorod.org/karazina>

²⁴ <https://www.newgorod.org/> i <https://www.newgorod.org/karazina>

- спеціальність 091 Біологія, освітня програма «Біологія» (біологічний факультет);
- спеціальність 034 Культурологія, освітня програма «Візуальне мистецтво та менеджмент культурних проєктів» (філософський факультет);
- спеціальність 073 Менеджмент, освітня програма «Менеджмент» та освітня програма «Бізнес-адміністрування» (навчально-науковий інститут «Каразінська школа бізнесу»);
- спеціальність 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність, освітня програма «Підприємництво» (навчально-науковий інститут «Каразінська школа бізнесу»).

Додатково можливістю, зокрема для студентів, котрі навчаються у мюнхенському представництві Каразінського університету стала програма подвійних бакалаврських дипломів з Ульмським університетом (Universität Ulm), започаткована від 2023/24 навчального року. За цією програмою студенти Каразінського університету зможуть пройти частину свого навчання саме в Ульмському університеті вже з осіннього семестру 2023 року.

ХЕРСОНЬКА ДЕРЖАВНА МОРЬСКА АКАДЕМІЯ, ХДМА, М. ХЕРСОН: ПРОЄКТ ПОДВІЙНИХ ДИПЛОМІВ З ЛИТОВСЬКОЮ МОРЬСЬКОЮ АКАДЕМІЄЮ

Від весни 2022 року у Литовській морській академії, м. Клайпеда, Литва, навчалися чи продовжують навчання близько 120 студентів ХДМА. Насамперед це студенти 4-го, випускного року навчання, котрі на момент повномасштабного вторгнення знаходилися у морських рейсах поза межами України. Херсон було окуповано на початку березня 2022 року, через декілька днів було захоплено будівлю Херсонської державної морської академії. Для того, щоб забезпечити можливість продовження чи завершення навчання своїм студентам, керівництво ХДМА вже у березні 2022 року звернулося до низки партнерів за кордоном щодо прийому значної групи їхніх студентів. Програми підготовки моряків регламентуються International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers (STCW), тож погодження змісту навчання не було основним запитом. За інформацією координатора проєктів з отримання подвійних ХДМА дипломів п. Альони Лещенко, відгукнулися декілька закордонних ЗВО, але попри загальну готовність прийняти близько сотні студентів ХДМА, важливою умовою була можливість погодити з іноземним партнером отримання, по завершенні навчання, як українського, так і закордонного документів про освіту. При цьому це стосувалося не лише диплому про вищу освіту, а також першого робочого диплома, обидва ці документи є обов'язковими для випускників морських навчальних закладів. Саме таке і вдалося погодити з Литовською морською академією у Клайпеді. Що не менш важливо, Литовська морська академія надала студентам ХДМА доступ до тренажерних центрів, які відповідають вимогам Міжнародної морської організації (ІМО) та Міжнародної Конвенції ПДНВ 78/95, що підтверджується відповідними сертифікатами. Також литовська сторона, за підтримки Міністерства освіти, науки і спорту Литви, надала українським студентам безкоштовне проживання (впродовж 2022 року), а також, на перший період, звільнила від сплати за навчання. Таким чином, до осені 2023 року у Литовській морській академії завершили навчання 62 студенти ХДМА, ще 32 студенти мають отримати дипломи у грудні 2023 року. Роботу «кампуса» ХДМА у Клайпеді координує викладачка ХДМА, котра постійно перебуває у Клайпеді.

Попри звільнення Херсона, через постійні обстріли ХДМА залишається переміщеною до Одеси і працює на базі Одеського державного аграрного університету. Зараз ХДМА активно шукає можливість і надалі надавати повноцінну освіту моряка насамперед в Україні, зокрема це стосується наявності згаданої вище тренажерної бази, яка би відповідала стандартам. Водночас навчання у Литовській морській академії, поза 2023 роком, залишатиметься однією із опцій завершення навчання і подвійного дислокування для зацікавлених студентів ХДМА. Зараз студентам Академії, зацікавленим у такій можливості, йдеться про платне навчання як в Україні (якщо контрактна форма), так і у Литві, водночас Литовська морська академія надає істотні знижки. Навчання студентів ХДМА у Литві підтримали низка стейкхолдерів, зокрема судноплавна компанія Marlow Navigation, Профспілка робітників морського транспорту, ITF Seafarers' Trust та інші.

Оглядаючи представництва, офіси, кампуси українських університетів, котрі з'явилися поза межами України після лютого 2022 року, неможливо оминати медичні університети, подібні зусилля яких було направлено насамперед, хоч і не виключно, на збереження контингенту іноземних студентів.

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ, ХНМУ, М. ХАРКІВ: ПЕРЕМІЩЕННЯ СТУДЕНТІВ В УНІВЕРСИТЕТИ ГРУЗІЇ

Згідно з інформацією, отриманою від проф. Дмитра Маракушина, директора навчально-наукового інституту підготовки іноземних громадян, у лютому 2022 року, до моменту повномасштабного вторгнення росії в Україну, ХНМУ мав найбільший контингент іноземних студентів в Україні, а саме 5440 студентів з 80 країн, включно зі студентами з США, Великої Британії, Німеччини, Франції тощо.

Відразу після 24 лютого 2022 року 3000 іноземних студентів ХНМУ було вивезено спершу до ДП «Клінічний санаторій «Роца» (сmt. Пісочин), а потім автобусами до Ужгорода. По тому частина студентів виїхала за межі України самостійно, у власні країни чи інші країни Європи. Водночас перед керівництвом ХНМУ постало завдання збереження тієї частини іноземного студентства, що залишилася, і знаходження місця для їхнього подальшого навчання поза межами України. Продовження навчання у дистанційному форматі не виглядало можливим, оскільки медичні ради більшості країн світу не визнають дипломи з дистанційним компонентом, який тривав понад семестр. Впродовж місяці вдалося домовитися про прийняття великої групи іноземних студентів ХНМУ з декількома університетами Грузії, зокрема з Caucasus International University²⁵ і New Vision University²⁶, обидва ці університети знаходяться у Тбілісі і мають повноцінні медичні факультети.

Таким чином, з липня 2022 року у цих 2-х університетах продовжили навчання англійською мовою, близько 1000 іноземних студентів ХНМУ, зокрема студенти з Індії, Ізраїлю, Марокко та інші. ХНМУ і грузинські університети погодили зміст навчальних планів для цих студентів, за яким 80% дисциплін викладалося грузинською стороною, а 20% залишилися за ХНМУ. Навчання у студентів ХНМУ у грузинських університетах було оформлене як міжнародна мобільність, з подальшим визнанням компоненту, що викладався грузинською стороною, у ХНМУ. Слід зауважити,

²⁵ <https://ciu.edu.ge/?lang=en>

²⁶ <https://newvision.ge/eng/>

що впродовж навчання у Грузії українські студенти сплачували ХНМУ лише за ті 20% дисциплін, які викладалися українською стороною, інша, більша частина сплати за навчання, йшла грузинській стороні.

Навчання іноземних студентів у Грузії продовжилося у 2023/24 н.р., водночас прийом нових іноземних студентів ХНМУ на базі грузинських партнерів не виглядає можливим, оскільки ті дбають про залучення свого власного контингенту. Тому навчання у Грузії іноземних студентів виглядає як тимчасове рішення в умовах війни. За ситуації успішного завершення війни і відбудови власних корпусів у Харкові, що є пріоритетним, ХНМУ планує повернутися до ідея відкриття філії у Астані (Казахстан), що планувалося ще до початку повномасштабного вторгнення.

КИЇВСЬКИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ, КМУ, М. КИЇВ: ПОЛЬСЬКИЙ КАМПУС

Київський медичний університет (КМУ) є приватним ЗВО, заснованим у 1992 році. Університет готує фахівців за напрямками підготовки 22 “Охорона здоров’я” за спеціальностями: “Медицина” (222), “Стоматологія” (221), “Фармація. Промислова фармація” (226).

З усіх розглянутих нами прикладів, Польський кампус КМУ найбільш наближений до моделі філії українського університету за кордоном. Початкові перемовини щодо заснування кампусу відбувалися вже у перші тижні повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну, функціонування ж кампусу у Польщі розпочалося в червні 2022 року з організації клінічної виробничої практики. Основні завдання кампусу – забезпечити якісне навчання, а також клінічну практику для українських і іноземних студентів КМУ (станом на вересень 2023 року у КМУ навчаються студенти із 62 країн світу, при цьому іноземці становлять до 35% складу студентства КМУ); уможливлення гнучкої організації освітнього процесу, а саме можливість вибору місця навчання відповідно до безпекової ситуації, впродовж будь-якого семестру чи року, у Польщі чи в Україні за принципом внутрішньоуніверситетської мобільності. Потенційно можливим є проходження повного циклу навчання у Польщі, без приїзду в Україну (вступ на навчання відбувається за правилами прийому до КМУ).

Польський кампус КМУ знаходиться у Катовіцькій агломерації регіону Сілезія. Головний корпус кампусу розміщено у місті Битом, навчальні корпуси – у Катовіце, Хожуві і Битомі. Згідно з інформацією на вебсторінці КМУ²⁷, зараз у його Польському кампусі навчається 700 студентів усіх спеціальностей та років навчання. При цьому, за словами президента університету Олександра Поканевича, кампус може прийняти до 2000 студентів і забезпечити їх доступом до всієї інфраструктури, необхідної для якісного навчання і перебування у Польщі. Також для організації освітнього процесу може бути задіяно 200-250 викладачів та адміністративного персоналу. У 2023 році у Польському кампусі КМУ відбувся перший випуск – йдеться про 70 студентів-іноземців спеціальності «Медицина», більшість з яких складала ОСК(П)І та КРОК 2 на території Польщі.

²⁷ <https://kmu.edu.ua/kmu-polish-campus/>

Зараз кампус складається з навчальних та житлових приміщень (приблизна площа близько 18 000 кв.м.), які знаходяться в оренді або у власності КМУ. Так, цього року університет придбав розміщені у Польщі 2 навчально-адміністративні будинки та 1 гуртожиток на 300 місць. Крім того, отримано в оренду у громади міста Битом на 7 років 2-й гуртожиток. До викладання у Польському кампусі КМУ запрошуються як викладачі університету з основного кадрового складу з головного кампусу в Києві, так і медичні працівники/освітяни, котрі опинилися у вимушеній еміграції у Польщі²⁸. Для проходження клінічної практики досягнуто домовленостей з близько 40 клінічними базами у Польщі. При цьому, за словами Олександра Поканевича, польська медична спільнота переважно позитивно ставиться до студентів університету – як українців, так й іноземців.

Функціонування кампусу забезпечується, у тому числі, але не виключно, коштом спільного інвестиційного проекту з ЄБРР. Банк також забезпечив юридичну підтримку відкриття і функціонування кампусу відповідно до вимог законодавства Польщі командою зовнішніх радників, які також надали експертизу із питань регулювання законодавством Республіки Польща освітньої діяльності, перебування в Польщі іноземних студентів, оподаткування діяльності українських філій ЗВО, працевлаштування тощо. Ці питання наразі стали проблемними для всіх інших українських університетів, які мають намір відкрити філію за кордоном. Додатково, на початку створення кампусу свою експертизу надали офіси українського та польського бізнес-омбудсменів, які провели своєрідний «Due-Diligence» відповідного українського та польського законодавства й досі супроводжують процес становлення кампуса.

За інформацією директора Польського кампусу КМУ Олександра Потія, університет отримав всі дозвільні документи для освітньої діяльності в Республіці Польща відповідно до вимог польського законодавства щодо функціонування філій закордонних ЗВО.

МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ, МДУ, М. МАРИУПОЛЬ (ТИМЧАСОВО - М. КИЇВ): ЦЕНТР В УНІВЕРСИТЕТІ ВІТОВТА ВЕЛИКОГО, М. КАУНАС (ЛИТВА)

Після початку повномасштабного вторгнення, тимчасового переміщення Маріупольського державного університету до Києва, Університет Вітовта Великого (Каунас, Литва) ініціював підписання двостороннього договору. Пізніше, за ініціативи цього листовського ЗВО МДУ було запрошено до асоційованого партнерства у альянсі європейських університетів Transform4Europe. За фінансової підтримки альянсу на базі Університету Вітовта Великого в Каунасі відкрито Центр МДУ²⁹, який переміщено до Києва з тимчасово окупованого Маріуполя.

Центр МДУ відкрито поряд із функціонуванням Українського центру (Center for Ukraine) при Університеті Вітовта Великого, започаткованого у червні 2022 року під патронатом перших леді України та Литви. Український центр було передбачено як місце навчання, профорієнтації, психологічної допомоги, відпочинку для дітей, молоді та дорослих;

²⁸ <https://kmu.edu.ua/recruit/>

²⁹ <https://portal.ucu.edu.ua/audytorii/kyivskyi-tsentr-uku>

локація для творчих зустрічей, концертів тощо, а також як майданчик для культурної дипломатії (тобто працювати як для громади тимчасово переміщених українців, так і для місцевого населення).

Створення ж Центру МДУ в Литві має на меті фасилітацію саме найрізноманітніших форматів академічної співпраці між університетами і альянсом Transform4Europe; він має бути місцем для інтеграції викладачів і науковців МДУ поза Україною. Центр також займатиметься промоцією вступу на освітні програми МДУ серед української молоді в Литві, підсилуватиме діяльність центрів допомоги українцям, зокрема згаданого Українського центру при Університеті Вітовта Великого, зокрема всіляко сприятиме збереженню ідентичності мариупольців та всіх громадян України, які змушені були переїхати у країни Балтії.

ВИСНОВКИ

Досвід започаткування представництв, офісів, кампусів українських ЗВО за кордоном від лютого 2022 року дозволяє зробити декілька висновків:

1. більша частина ініціатив, які представлені у цьому розділі, виконувалися чи виконуються у партнерстві з університетами за кордоном, більшість з яких і надалі залишаються відкритими для допомоги і підтримки українських ЗВО. Водночас дуже бажано, щоб попри всю складність ситуації українські ЗВО вже зараз вибудовували діалог з іноземними колегами на засадах партнерства і взаємодії, а не лише як отримувачі допомоги. Саме такий підхід сприятиме збереженню встановлених зв'язків і їхньої конвертації у подальші спільні академічні чи наукові ініціативи;
2. значна частина ініціатив була чи залишається підтримуваною за рахунок коштів ЄС та інших донорів, тож українські ЗВО мають поліпшувати свої навички і розбудовувати спроможності щодо роботи із грантовими тощо коштами, самостійно чи у партнерстві. Безумовно, найефективніше і з меншими зусиллями подібні грантові кошти можуть "працювати" на користь українських ЗВО за отримання останніми ширшої фінансової автономії, що, водночас, є питанням до іншого обговорення;
3. багато із зазначених ініціатив мали на меті вирішити нагальні проблеми, які виникли у зв'язку із повномасштабним вторгненням, а отже українські ЗВО мають прийняти рішення щодо доречності продовження таких проектів, згідно із обставинами кожного із українських ЗВО, які можуть бути доволі відмінними;
4. водночас інша частина представництв, згаданих вище, є скоріше культурними осередками, аніж суто кампусами (як-от фундація УКУ у Польщі чи офіс МДУ у Каунасі). Цілком зрозуміло, що зараз діяльність цих центрів направлена насамперед на громади українців за кордоном. Водночас важливо, щоб ці центри були / стали з часом відкритими, знаними і привабливими для місцевого населення, тобто стали частинами культурної і наукової дипломатії України за кордоном, можливо, мали спільні проекти з Українським інститутом чи були частиною таких ініціатив, як Ukrainian Studies: Go Global³⁰;

³⁰ <https://www.ukrainian-studies.presidentfund.gov.ua/>

5. діяльність декількох із представлених ініціатив, як-от представництво Каразінського університету у Мюнхені чи центр Маріупольського державного університету, направлені, окрім іншого, на залучення для вступу в українські ЗВО, або ж повне забезпечення виконання ОП / ОНП українських ЗВО за кордоном. Ці випадки чітко артикулюють потребу координованої роботи щодо залучення української молоді, яка опинилася за кордоном, до вступу на навчання саме в українських ЗВО. Це може бути непростим завданням, якщо молоді українці вже встигли інтегруватися в освітню систему іншої країни, а також якщо вони надають перевагу очному навчанню. У такому контексті варто говорити про скоординовану державну політику, створення портфоліо можливих рішень щодо промоційних кампаній для української молоді за кордоном, пошук можливостей повного або часткового навчання за ОП/ОНП українських ЗВО за кордоном (виконуваних українськими ЗВО самостійно, чи спільно з партнерами за кордоном);
6. однією із форм перебування українських студентів у ЗВО за кордоном стали програми подвійних дипломів. Тож навіть за умови продовження такої форми співпраці з меншою залученістю українських студентів, аніж 2022-23 року, вона є стратегічно важливою для українських ЗВО. Тому варто звернути увагу на проблеми, які виникають насамперед щодо акредитації таких програм. Для збереження зацікавленості у подібній співпраці іноземних партнерів, варто рекомендувати спільну розробку абсолютно нових ОП / ОНП, де українські ЗВО можуть додати свою унікальну наукову експертизу. Такі спільні програми мали би завершуватися отриманням здобувачами спільних, а не подвійних дипломів, тож законодавство України має уможливити: а) спільну відповідальність за розробку і провадження таких програм, б) видачу спільного диплома, в) акредитацію, зокрема програм, розроблених спільно з European Approach for Quality Assurance of Joint Programmes³¹. Однією із проблем, з якими також стикаються українські ЗВО при роботі над спільними програмами – це їхня можлива міждисциплінарність, що повсякчас складно поєднується зі стандартами вищої освіти в Україні;
7. у зв'язку із різноманіттям форм і форматів присутності українських університетів поза межами країни, які виникли від лютого 2022 року і продовження діяльності яких є релевантним надалі, важливим є уточнення законодавчої бази України щодо функціонування таких представництв. Одне із питань до обговорення, який саме юридичний статус повинні мати такі представництва (кампуси), зокрема на базі яких відбувається, частково чи повністю, освітній процес за ОП чи ОНП українських ЗВО для здобувачів-громадян України, з точки зору законодавства України.
8. щодо випадків створення представництв, офісів, кампусів українських ЗВО, які безумовно наближені до діяльності територіально відокремлених структурних підрозділів (наприклад, випадок КМУ), то очевидним є те, що аналогічно до відсутності у законодавстві України окремих норм, які б регулювали правовідносини щодо створення та функціонування в Україні іноземних кампусів, законодавство України не регулює функціонування кампусів українських ЗВО за кордоном, поза частиною 4 статті 31 Закону України

³¹ <https://www.eqar.eu/kb/joint-programmes/>

«Про вищу освіту». Реферуючи, наприклад, до думки п. Олександра Поканевича, президента КМУ, досвід відкриття кампусів цього університету в Польщі вказує на те, що законодавство України, хоч прямо і дозволяє ЗВО України утворювати свої структурні підрозділи на території інших держав відповідно до законодавства іноземних держав, водночас щодо всіх інших аспектів діяльності таких утворень законодавство України містить прогалини;

9. у вересні 2023 року Міністерством освіти і науки України представлений на громадське обговорення проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України (щодо створення передумов для модернізації мережі закладів вищої освіти)»³². Пропонована редакція частини 9 Статті 33 передбачає, що «Територіально відокремлені структурні підрозділи закладів вищої освіти усіх форм власності не здійснюють освітньої діяльності у сфері вищої або фахової передвищої освіти». Водночас пункт 2 розділу XV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону пропонується доповнити підпунктами такого змісту:

«25) останній набір здобувачів вищої освіти до територіально відокремлених структурних підрозділів закладів вищої освіти і коледжів проводиться в 2023 році;

26) засновники або уповноважені ними органи управління закладів вищої освіти до 1 січня 2025 року мають ухвалити та оприлюднити рішення про виділ територіально відокремлених структурних підрозділів закладів вищої освіти в окремі юридичні особи, зокрема з наступним приєднанням до інших закладів вищої освіти або утворенням закладів фахової передвищої освіти, або їх припинення, приєднання коледжів до інших закладів вищої освіти, їх реорганізацію в заклади фахової передвищої освіти або припинення;

27) освітня діяльність припиняється, ліцензії на провадження освітньої діяльності територіально відокремленими структурними підрозділами закладів вищої освіти та коледжами у сферах вищої та фахової передвищої освіти анулюються з 1 липня 2025 року;

28) засновники або уповноважені ними органи управління закладів вищої освіти до 1 січня 2025 року мають ухвалити та оприлюднити рішення про виділ закладів фахової передвищої освіти як структурних підрозділів закладів вищої освіти в окремі юридичні особи або їх припинення».

За умови прийняття цього законопроекту, отже, питання заснування і функціонування філій / кампусів українських ЗВО за кордоном набуває додаткової невизначеності.

10. таким чином, потребує уваги врегулювання питання організаційного і юридичного статусу філій / кампусів українських ЗВО за кордоном, а також питання ліцензування, внесення коректної інформації до ЄДЕБО тощо. Додатково можливо доцільним є проведення перемовин з країнами, в яких українські ЗВО особливо зацікавлені відкривати свої кампуси, для навчання громадян України та / чи іноземних громадян, щодо можливої спрощеної процедури реєстрації і ліцензування таких структур, зокрема на час дії воєнного стану в Україні, можливості уникнення подвійного ліцензування в Україні і за кордоном тощо.

³² <https://www.ukrainian-studies.presidentfund.gov.ua/>

За будь-якої організаційної форми існування кампусів українських ЗВО, метою роботи яких є провадження освітньої діяльності за кордоном, за власними ОП/ОНП чи ОП/ОНП українських ЗВО, має бути забезпечене дотримання якості освіти; за жодних умов ці осередки не мають стати джерелом, ймовірно, недорогої і доступної освіти, але неякісної чи недоброчесної освіти, що може мати негативний вплив на сприйняття української освіти і науки за кордоном загалом.

Прикінцеве слово

Це дослідження дозволило сформулювати висновки про необхідність приведення у відповідність до вимог законодавства та найкращих світових освітніх практик як утворення та освітню діяльність іноземних ЗВО (кампусів) в Україні та функціонування представництв українських ЗВО за кордоном, можливості відкривати філії і здійснювати освітню діяльність за кордоном. Обидва випадки потребують, як внесення змін до чинного законодавства України, так і подальших досліджень щодо розробки та запровадження стимулювання цього процесу.

Разом із цим, необхідно створити відповідні умови щодо додержання іноземними кампусами законодавства України, а також дотримання українськими ЗВО етичних норм та найкращих практик доброчесності, зокрема, щодо використання в своїх назвах термінів, які створюють уяву про міжнародний статус таких ЗВО або належність до іноземних ЗВО.

Відтак, ми вважаємо, що в Україні необхідно, з одного боку стимулювати створення іноземних кампусів, а з іншого - забезпечити чітке врегулювання їх діяльності, яке має базуватись на зрозумілих, справедливих та сталих правилах поведінки, а також дотримання цих правил. Важливим є врегулювання питання організаційного статусу територіально відокремлених структурних підрозділів українських ЗВО за кордоном та інші практичні питання, зокрема ліцензування.

Досвід ініціювання закордонних представництв українських ЗВО після початку повномасштабного вторгнення свідчить про те, що ключовими чинниками тут є міжнародні партнери та зовнішнє фінансування (кошти ЄС та інші донори), а також спрямованість діяльності, крім реалізації українського освітнього процесу, на громади українців у цих містах і країнах. Стратегічно важливим напрямком для українських ЗВО є активізація програм спільних, подвійних дипломів, також із польськими партнерами.

Як у випадку функціонування законордонних кампусів на території України, так і у ситуації представництв українських ЗВО за кордоном, пріоритетом повинна залишатися якість освіти.

Бібліографія

---

1. Comparison report of the European Qualifications Framework and the Ukrainian National Qualifications Framework, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2023, 99 с. | <https://europa.eu/europass/system/files/2023-02/Comparison%20report%20final%20rev%2023-02-2023%20EN.pdf>
2. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII, режим доступу | <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#n1981>
3. Закон України «Про міжнародну наукову та науково-технічну співпрацю» від 24.12.2015 р. № 922-VIII | <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19>
4. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26.11.2015 № 848-VIII, режим доступу | <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>
5. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII, режим доступу | <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1556-18>
6. Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 02.03.2015 № 222-VIII, режим доступу | <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/222-19>
7. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» від 15.05.2003 № 755-IV режим доступу | <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>
8. Ліцензійні умови провадження освітньої діяльності затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187, режим доступу | <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-n#n541>
9. Перелік іноземних акредитаційних агентств та агентств із забезпечення якості вищої освіти, які видають сертифікати про акредитацію освітніх програм, що визнаються в Україні, затверджений розпорядженням Кабінету міністрів України від 10 липня 2019 р. № 554-р, режим доступу | <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554-2019-p#Text>
10. План заходів з реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору, затверджений Указом Президента України від 20 квітня 2019 року № 155/2019 | <https://www.president.gov.ua/documents/1552019-26586>
11. Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затверджене Наказом Міністерства освіти і науки України від 11 липня 2019 року № 977, режим доступу | <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19#Text>
12. Положення про особливості утворення, реорганізації та ліквідації територіально відокремлених структурних підрозділів закладів вищої освіти, затверджені постановою Кабінету Міністрів України постанови № 304 від 24 березня 2021 р., режим доступу | <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/304-2021-n#Text>

13. Агеев, О. (2017). Міжнародна співпраця у вищій освіті: світовий досвід та можливості для України. Вісник Харківського національного університету, серія «Міжнародні відносини», 68, 98-106.
14. Корнієнко, О. (2018). Підвищення міжнародного статусу українських ВНЗ через активізацію міжнародної співпраці. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світова економіка», 20, 39-43.
15. Петрова, Н. (2020). Міжнародна співпраця у вищій освіті: тенденції та перспективи розвитку в Україні. Міжнародна наукова конференція «Сучасні проблеми науки», 45-49.
16. Реєстр суб'єктів освітньої діяльності (заклади вищої освіти) на веб – сайті Єдиної державної електронної бази з питань освіти станом на 19.09.2023 року Електронний ресурс. Режим доступу <https://registry.edbo.gov.ua>
17. Яковенко, І. (2016). Роль міжнародної співпраці у вищій освіті в розвитку України. Вісник Національного університету «Львівська політехніка», 848, 217-223.

ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

1. <https://stsw.edu.pl/uk/україна/>
2. <https://registry.edbo.gov.ua>
3. <https://www.concordia.edu.ua/wp-content/uploads/2019/06/statut-uacu.pdf>
4. <https://ucu.edu.ua>
5. <https://registry.edbo.gov.ua/university/176/>
6. <https://www.wunu.edu.ua/yerevan-nni?do=cate&category=yerevan-nni>
7. <https://www.uni-giessen.de/en/international-pages/infopoints>
8. <https://ucu.edu.ua/polska/>
9. <https://portal.ucu.edu.ua/audytorii/kyivskyi-tsentr-uku>
10. <https://ukrainianinstitute.org.uk/russias-war-against-ukraine-what-can-you-do-to-support-ukraine-ukrainians/>
11. <https://karazin.ua/news/karazinskyi-universytet-vidkryv-predstavnytstvo-v-m-miunkhe/>
12. <https://karazin.ua/news/navchannia-biologiv-u-predstavnytstvi-karazinskoho-universyt/>
13. <https://www.newgorod.org/karazina>
14. <https://www.newgorod.org/> i <https://www.newgorod.org/karazina>
15. <https://ciu.edu.ge/?lang=en>
16. <https://newvision.ge/eng/>
17. <https://kmu.edu.ua/kmu-polish-campus/>
18. <https://kmu.edu.ua/recruit/>
19. <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/2095533/mariupol-state-university-centre-to-open-at-lithuania-s-vdu>
20. <https://education.ec.europa.eu/education-levels/higher-education/european-universities-initiative>

21. <https://transform4europe.eu/>
22. <https://www.vdu.lt/en/mariupol-state-university-joins-t4eu-with-the-efforts-of-vmu/>
23. <https://ui.org.ua/>
24. <https://www.ukrainian-studies.presidentfund.gov.ua/>
25. <https://www.eqar.eu/kb/joint-programmes/>
26. <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-do-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-zakonu-ukrayini-pro-vnesennya-zmin-do-deyakh-zakoniv-ukrayini-shodo-stvorennya-peredumov-dlya-modernizaciyi-merezhi-zakladiv-vishoyi-osviti>

Про авторів

ЄВГЕН ГЕРАСИМЕНКО

Кандидат юридичних наук, доцент, заступник директора ННІ права Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Працює на юридичному факультеті з 1990 року, спочатку на посаді асистента, а з 2001 року – на посаді доцента. У 2000 році захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Дисертація присвячена реформуванню інституту адміністративної відповідальності в Україні за спеціальністю 12.00.07 – теорія управління, адміністративне право і процес; фінансове право. У 2022 році призначений заступником директора ННІ права КНУ з міжнародного співробітництва. Адвокат. Співпрацює з правозахисними громадськими організаціями. Сфера наукових інтересів – міграційне право, права біженців, адміністративне право та процес, права людини. Автор та співавтор понад 40 наукових публікацій. Брав участь як експерт у проектах ПРООН, USAID тощо. Бере активну участь у розробці законопроектів. Член Національної конституційної ради України у 2008 року. Викладав серед іншого такі курси: «Адміністративне право України», «Адміністративна відповідальність», «Права біженців», «Судовий розгляд спорів у справах, пов'язаних з примусовим поверненням чи примусовим видворенням іноземців або осіб без громадянства за межі території України», «Адміністративно-процесуальні документи» «Administrative Justice as the Instrument of the Human Rights Protection», «Asylum And Legal Protection of Refugees», «Problems of the administrative process» та ін.

ЛАРИСА ЧОВНЮК

Начальник відділу міжнародного співробітництва НаУКМА, філолог і історик за освітою. З 1996 р. працює у відділі міжнародного співробітництва НаУКМА, зокрема координує програми академічної мобільності до університетів Торонто (Канада), Глазго (Велика Британія), Sciences Po, UPEC (Франція), Гельсинки, Тампере, Юваскуле (Фінляндія), Гіссенського, Єнського, Саарландського університетів, Європейського університету Віадрина (Німеччина) та багато інших. Обіймала посаду віце-президента з міжнародного співробітництва НаУКМА, є членом Вченої Ради НаУКМА, координує чи співкоординує численні міжнародні проекти, зокрема Students' Mobility Capacity Building in Higher Education in Ukraine and Serbia (Erasmus+ KA2 CBHE), Resource and Energy Efficiency and Circular Economy (Erasmus+ KA2 EMDM), Kyiv and Glasgow Twinning for Impact: strengthening research capacity through strategic partnership (Universities UK International) та інші. Сфери дослідницьких інтересів: освітня політика, міжнародна освіта, інтернаціоналізація освіти.

ПЕРЕКЛАД ТЕКСТУ

Ірина Дегтярьова, PhD

програмний координатор Проєкту
Фундація польських ректорів

ДОЗВОЛЯЄТЬСЯ КОПІЮВАТИ, РОЗПОВСЮДЖУВАТИ, ОПРИЛЮДНЮВАТИ,
ВИКОРИСТОВУВАТИ ТВІР ТА ЙОГО МАТЕРІАЛИ У НЕКОМЕРЦІЙНИХ ЦІЛЯХ,
ЗА УМОВИ ЗАЗНАЧЕННЯ АВТОРСТВА
ТА НАЛЕЖНОГО ПОСИЛАННЯ НА ДЖЕРЕЛО.

ГРАФІКА ТА ВЕРСТКА

workshop².pl